

**Recenzja rozprawy doktorskiej p. mgr Elżbiety Pieniążek-Niemczuk pt.
„The Art of Rhetoric in the American Presidential Campaigns in 2008,
2012, 2016”
(Sztuka retoryki w amerykańskich kampaniach prezydenckich
w latach 2008, 2012, 2016)**

Wydział Filologiczny

Instytut

Filologii Angielskiej

Głównym celem rozprawy p. mgr Elżbiety Pieniążek-Niemczuk jest analiza powtórzeń występujących w wybranych przemówieniach kandydatów prezydenckich w Stanach Zjednoczonych i ustalenie, na ile można je uznać za skuteczny środek strategii perswazyjnej w dyskursie politycznym. Autorka postawiła sobie za cel zbadanie, czy częstotliwość występowania repetycji i bogaty repertuar różnego typu powtórzeń można uznać za jeden z czynników przyczyniających się do sukcesu wyborczego. Przemówienia kandydatów prezydenckich traktowane są jako specyficzny gatunek dyskursu, spełniający konkretne kryteria zarówno na poziomie struktury i treści w nich zawartych, jak i charakterystycznych cech, typowych dla określonego kontekstu społeczno-politycznego, w tym przypadku związanego z amerykańskimi kampaniami prezydenckimi. Autorka stawia tezę, że stosowanie powtórzeń w przemówieniach jest zabiegiem retorycznym podnoszącym szanse kandydata na zwycięstwo wyborcze.

Rozprawa liczy w sumie 434 strony i składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, podsumowania, wykazu tablic i wykresów, spisu bibliograficznego oraz streszczeń w języku polskim i angielskim. Trzy pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny, zaś dwa ostatnie analityczny. Materiał będący przedmiotem analizy obejmuje 30 przemówień 5 kandydatów na prezydenta w USA – 3 przedstawicieli Partii Republikańskiej i 2 Partii Demokratycznej.

Pierwszy rozdział rozprawy, o dość trudnym do interpretacji tytule: „Position of the language of presidential candidates among subdisciplines of linguistics and politics-related notions”, jest bardzo heterogeniczny jak chodzi o zawartość i niełatwy w odbiorze. Punktem wyjścia dla rozważań p. mgr Pieniążek-Niemczuk jest sięgnięcie do źródeł retoryki klasycznej, z

Al. Mickiewicza 9A

31-120 Kraków

tel. +48 12 663 44 47

+48 12 663 43 71

1 www.ifa.filg.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filologiczny

Instytut

Filologii Angielskiej

Al. Mickiewicza 9A

31-120 Kraków

tel. +48 12 663 44 47

+48 12 663 43 71

2 www.ifa.filg.uj.edu.pl

rozróżnieniem retoryki i dialektyki, i połączenie ich z językiem polityki i propagandy. Autorka w dość swobodny sposób przechodzi od klasycznej retoryki do współczesnej psychologii społecznej i pragmatyki. O ile w ramach teorii aktów mowy, akcentującej znaczenie efektów perlokucyjnych wypowiedzi, w naturalny sposób znaleźć można wspólny mianownik dla retoryki i pragmatyki, nie jest to aż tak oczywiste w przypadku modelu Grice'a. Chociaż bez wątpienia znaczenia implikowane mogą odgrywać ważną rolę we wpływanie na odbiorcę i często pełnią funkcję perswazyjną, na co wskazują m.in. współcześni badacze języka reklam (np. Geis, M. 1982. *The Language of Television Advertising*, Academic Press; Del Saz-Rubio, M.M. 2018. Female identities in TV toiletries ads: A pragmatic and multimodal analysis of implied meanings, *Journal of Pragmatics* 136), sama teoria znaczenia Grice'a, przedstawiona w artykule „Logic and conversation” (1975), do której odnosi się p. Pieniążek-Niemczuk (str.29), skupia się na logice odczytywania znaczeń niewypowiedzianych wprost. Grice, jako filozof języka, był głównie zainteresowany stworzeniem modelu odzwierciedlającego mechanizmy rozumowania odbiorcy, który przetwarzając skierowaną do siebie wypowiedź, jest w stanie uchwycić znaczenie naddane, niewynikające z konwencjonalnego znaczenia użytego zdania. Oczywiście teorię tę można powiązać z retoryką i językiem propagandy, ale stwierdzenie, że jej powstanie jest „kluczowym momentem w rozwoju teorii argumentacji” („A key moment for the theory of argumentation”, str. 9) idzie troszkę za daleko. Przypisanie tej zasługi Grice'owi, wynika zapewne z faktu, że starając się wskazać na silne związki retoryki i pragmatyki, Autorka uznała za ważne odwołanie się do badacza, którego prace dały podwaliny pod rozwój pragmatyki językowej. Należy też uznać, że racjonalność działań ludzi w sferze komunikacji, uwypuklona przez Grice'a, w sferze przemówień politycznych niewątpliwie przekłada się na celowe działania perswazyjne, co podkreśla Autorka w tej części opracowania (str. 42). W rozdziale tym p. mgr Pieniążek-Niemczuk prezentuje też różne klasyfikacje figur retorycznych. Co ważne, nie ogranicza się do wymienienia rozmaitych typologii, ale dokonuje porównania 4 systematyzacji (dwóch starszych i dwóch z ostatniej dekady). Punkt ciężkości został tu położony oczywiście na kategoryzację figur retorycznych opartych na powtórzeniu. Autorka podaje szczegółową listę różnych typów powtórzeń intencjonalnych, pełniących rozmaite funkcje stylistyczne, którą stworzyła w oparciu o wykaz Howarda, wzbogacając oryginalne zestawienie o 17 dodatkowych figur

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filologiczny

Instytut

Filologii Angielskiej

powtórzeniowych, zidentyfikowanych przez p. mgr Pieniążek-Niemczuk podczas pracy nad materiałem empirycznym. Autorka omawia też krótko powtórzenia, które pełnią rolę naprawczą (w przypadku zakłócenia odbioru wiadomości, np. przez okrzyki czy hałas innego typu podczas wiecu politycznego) oraz klasę powtórzeń nieintencjonalnych. Oprócz tych zagadnień, w rozdziale pierwszym p. Pieniążek-Niemczuk przedstawia systematyzację różnych figur repetycyjnych ze względu na poziom języka, którego dotyczą, przypisując poszczególne typy powtórzeń odpowiednio do warstwy fonologicznej, morfologicznej, składniowej i semantycznej. W ostatniej części rozdziału pierwszego, Autorka wraca do zagadnień dotyczących przekazu politycznego, odnosząc się do trzech fundamentalnych pojęć, tj. języka, komunikacji i dyskursu. Przytacza 10 różnych definicji języka, poczynając od propozycji Sapira (1921) aż po Golsteina (2018), by krótko scharakteryzować język polityki jako ważne narzędzie w uprawianiu polityki, umiejętnie odnosząc się w tym kontekście do teorii gier językowych Wittgensteina i jego podejściu do języka. Opisując zwięźle naturę komunikacji, p. Pieniążek-Niemczuk wskazuje na rolę czynników pozajęzykowych oraz psychologicznych i socjologicznych w przekazie treści, by skupić się na komunikacji w kontekście polityki. W odniesieniu do analizy komunikacji w polityce, Autorka eksponuje dwa podejścia: nurt behawioralny i nurt oparty o analizę retoryczną. Wreszcie pisząc o dyskursie, a potem o dyskursie politycznym, odnosi się do różnych tradycji i stanowisk, uwzględniając również koncepcje polskich językoznawców, co należy uznać za szczególnie cenne. Już ten wstępny rozdział pracy, z bogactwem zawartych w nim treści i ich spójnym i składnym powiązaniem, jest świadectwem bardzo dobrego odczytania p. Elżbiety Pieniążek-Niemczuk w literaturze przedmiotu.

W rozdziale drugim Autorka przedstawia szczegółowo system polityczny USA, wychodząc od krótkiego rysu historycznego, pokazującego jak kształtował się ustrój państwa i jego federalna struktura. Trzon tego rozdziału stanowi opis prezydenckiej kampanii wyborczej oraz systemu partyjnego. Autorka zwraca uwagę na mocne i słabe strony wyborów dwustopniowych oraz sposobu finansowania kampanii prezydenckiej. Analizuje też różnice pomiędzy Republikanami i Demokratami w deklaracjach dotyczących kwestii takich jak podatki, handel, edukacja, przestępczość, ochrona środowiska, polityka zagraniczna itd., stanowiących podstawę programu wyborczego każdej z partii w kampaniach wyborczych w latach 2008, 2012 i 2016. Zawartość tej części pracy

Al. Mickiewicza 9A

31-120 Kraków

tel. +48 12 663 44 47

+48 12 663 43 71

3 www.ifa.filg.uj.edu.pl

ma niewątpliwy walor poznawczy, choć przyznam, że tabele z cytowanymi z platform partyjnych oświadczeniami co do zagadnień programowych Partii Republikańskiej i Demokratycznej uważam za zbędne. Samo wypunktowanie najważniejszych różnic w obszarach kluczowych, częściowo zawarte w podsumowaniu tej prezentacji, byłoby całkowicie wystraszające, dając czytelnikowi obraz rozbieżności pomiędzy programami stojącymi za kandydatami ubiegającymi się o miejsce w Białym Domu.

Rozdział trzeci przedstawia zagadnienia teoretyczne dotyczące analizy dyskursu kampanii prezydenckich z perspektywy funkcjonalnej teorii dyskursu politycznego oraz przegląd najważniejszych badań w tej dziedzinie. Funkcjonalna teoria dyskursu politycznego została stworzona przez Williama Benoit (1999. *Seeing Spots: A Functional Analysis of Television Spot Advertisements 1952-1996*, Praeger) do analizy przekazów politycznych podczas kampanii wyborczych. Autorka omawia dystynktywne cechy tego typu dyskursu i zasadnicze funkcje przekazów wyborczych według założeń Benoit i in. (2003), podkreślając, iż zarówno terminologia wprowadzona w tym modelu, jak i wachlarz funkcji dyskursu kampanii prezydenckich zidentyfikowany według tej koncepcji, trafnie opisują cele kandydatów biorących udział w wyścigu prezydenckim, wyznaczając kryteria, którym komunikacja z wyborcami ma sprostać. Scharakteryzowano tu również pierwszoplanowe gatunki wystąpień kandydatów na prezydenta, tj. debaty i przemówienia prezydenckie. Autorka opisuje też proces mediatyzacji kampanii i wykorzystanie technologicznych środków masowego komunikowania w kontaktach kandydatów z wyborcami. W dalszej części rozdziału p. mgr Pieniążek-Niemczuk skupia się na przeglądzie badań poświęconych dyskursowi kampanii prezydenckich. Są wśród nich analizy efektywności rozmaitych strategii dyskursywnych stosowanych przez polityków, różnych form komunikacji, do których uciekają się kandydaci walczący o głosy wyborców, jak np. blogi, tweety i spoty reklamowe. Autorka komentuje zastosowanie analizy zawartości (ang. *content analysis*), którą Berelson (1971) określa jako technikę służącą do systematycznego, obiektywnego, rzetelnego i trafnego badania zawartości przekazu na podstawie analiz ilościowych. Jest ona nastawiona na odkrycie intencji nadawcy i eksplikację głębszego sensu komunikatu. Jak podkreśla p. Pieniążek-Niemczuk istotne dla skuteczności tej metody są: dobór próby, wyznaczenie jednostek analizy treści oraz stosowanie odpowiedniego systemu kodowania danych, z uwzględnieniem paru osób

Wydział Filologiczny

Instytut

Filologii Angielskiej

Al. Mickiewicza 9A

31-120 Kraków

tel. +48 12 663 44 47

+48 12 663 43 71

kodujących. Pozwala ona na analizę zarówno treści jawnych (ang. *manifest content*), jak i wykrycie treści ukrytych (ang. *latent content*) zawartych w przekazie. Jak można łatwo przewidzieć, te pierwsze poddają się analizie przy użyciu odpowiednich programów komputerowych, zapewniających szybkie i obiektywne badanie danych, ale przekaz utajony wymyka się analizie komputerowej i może być skutecznie zanalizowany jedynie przez człowieka. Z kolei podejście ilościowe, jak podkreśla Autorka, podnosi rzetelność analiz, zaś możliwość porównania (korelacji) wyników otrzymanych przy zastosowaniu różnych metod, zwiększa ich trafność.

Kolejne dwa rozdziały rozprawy (obejmujące str. 147-323) poświęcone są analizie materiałowej, opartej o dane z przemówień kandydatów ubiegających się o urząd prezydenta wygłoszonych podczas konwencji partyjnych oraz tzw. przemówień szablonowych (ang. *stump speeches*) w ramach kampanii wyborczych w latach 2008, 2012 i 2016. We wstępie do dysertacji p. mgr Pieniążek-Niemczuk wyczerpująco wyjaśnia zarówno wybór tekstów do analizy, jak i wyznaczony zakres czasowy korpusu, nie podaje jednak informacji na temat samego sposobu prezentacji materiału empirycznego, polegającego na wytluszczeniu i podświetleniu kluczowych fraz (w niektórych przypadkach z użyciem koloru) i zamieszczeniu w nawiasie terminu zidentyfikowanej figury retorycznej opartej na powtórzeniu. W rozdziale czwartym, po krótkim wstępie na temat roli i celów przemówień zwieńczających konwencje partyjne, p. Pieniążek-Niemczuk przechodzi do analizy materiałowej wybranych tekstów przemówień, po każdym z nich prezentując krótką statystykę podsumowującą dane liczbowe w odniesieniu do poszczególnych typów rozpoznanych figur. Autorka zamieszcza tu też porównanie danych liczbowych różnych typów powtórzeń w przemowach oponentów z kampanii wyborczej w danym roku, a na końcu rozdziału przedstawia dane porównawcze dla kandydatów republikańskich i demokratycznych według rankingu frekwencji poszczególnych typów repetycji. Wbrew temu, co zapowiada tytuł, rozdział czwarty skupia się zasadniczo na analizie ilościowej, a analiza jakościowa wydaje się być zredukowana do identyfikacji poszczególnych typów repetycji w tekstach przemów. Rozdział piąty, gdzie przedmiotem analiz są przemówienia szablonowe wygłoszone w sumie przez 5 nominatów, zawiera analizy tekstów, które we fragmentach są podobne dla poszczególnych kandydatów, co wynika z natury samego gatunku. Autorka omawia najpierw cechy wyróżniające mowy szablonowe Johna McCaina

Wydział Filologiczny

Instytut

Filologii Angielskiej

Al. Mickiewicza 9A

31-120 Kraków

tel. +48 12 663 44 47

+48 12 663 43 71

5 www.ifa.filg.uj.edu.pl

(2008, Baracka Obamy (2008, 2012), Mitta Romneya (2012), Hillary Clinton (2016) oraz Donalda Trumpa (2016) i zawarte w nich poglądy dotyczące kluczowych kwestii programowych każdego z polityków, a następnie przechodzi do żmudnych analiz materiałowych, które okrasza stosownymi podsumowaniami danych liczbowych odnoszących się do interesujących ją zjawisk, podobnie jak w rozdziale wcześniejszym. Przedstawia też tabelę z rankingiem ilości użytych figur retorycznych opartych na repetycji w mowach szablonowych pogrupowanych dla przedstawicieli każdej z wiodących partii. Podsumowanie to wskazuje na większą różnorodność i wyższą częstotliwość stosowania mechanizmów repetycyjnych w wypowiedziach Demokratów.

Wydział Filologiczny

Wnioski wynikające z zaprezentowanych analiz zostały przedstawione w ostatniej części opracowania. Hipoteza o tym, że kandydaci, którzy stosują bogatszą gamę środków repetycyjnych i używają ich częściej, mają lepsze szanse na zwycięstwo w kampanii prezydenckiej potwierdziła się tylko częściowo: analiza materiałowa wskazuje, że kandydaci wygrani w wyborach powszechnych rzeczywiście stosowali powtórzenia na większą skalę, natomiast ich różnorodność niekoniecznie okazała się czynnikiem sprzyjającym zwycięstwu, gdyż repertuar figur nie był znacząco odmienny dla zdobywców większości głosów wyborców i ich przeciwników. Autorka wyszczególnia tu również typy figur opartych na powtórzeniu najczęściej i najrzadziej występujące w przemówieniach Baracka Obamy i Hillary Clinton i ich oponentów z trzech kampanii wyborczych, na których się skupia oraz dane ilościowe dotyczące powtórzeń ze względu na poziom opisu języka, którego dotyczą dla poszczególnych mówców.

Instytut

Filologii Angielskiej

Analizy ilościowe badanego materiału, zawarte w rozdziałach praktycznych, są wieloaspektowe i wielostronne. Szkoda, że mniej nacisku Autorka położyła na analizy jakościowe i zupełnie pomija perspektywę pragmatyczną w studium, mimo że w części teoretycznej opracowania odwołuje się do kwestii natury pragmatycznej, podkreślając ich istotność dla badań nad dyskursem politycznym. Rozumiem, że o takim podejściu przesądził główny cel dociekań p. Pieniążek-Niemczuk, która skupiła się na ustaleniu, czy bogactwo i ilość stosowanych figur retorycznych opartych na powtórzeniach może być uznana za czynnik przyczyniający się do zwycięstwa kandydata w wyborach prezydenckich. Zatem chodziło raczej o analizę systemową, opartą o katalog rozmaitych typów powtórzeń niż o badanie retoryki przemówień politycznych i należy podkreślić, że ten cel Autorka w pełni osiągnęła. Proces identyfikacji,

Al. Mickiewicza 9A

31-120 Kraków

tel. +48 12 663 44 47

+48 12 663 43 71

6 www.ifa.filg.uj.edu.pl

klasyfikacja i kodowania poszczególnych figur był niewątpliwie trudny i mozolny. W świetle tego, że Autorka nie opisała zasad kodowania i biorąc pod uwagę nieostrość definicji niektórych figur i złożoność całej procedury, nasuwa się pytanie o warunki obiektywności tego procesu i kroki podjęte w celu zapewnienia trafności analiz.

Bardzo żałuję, że przyjęty przez p. mgr E. Pieniążek-Niemczuk cel badawczy nie obejmował analizy treści ukrytych przekazywanych dzięki figurom repetycyjnym, gdyż ten aspekt komunikacji kandydata na prezydenta z wyborcami wydaje mi się szczególnie ciekawy. Wychodząc więc nieco poza horyzont analityczny wyznaczony w badaniach, chciałabym zapytać, czy w zgromadzonym korpusie można znaleźć powtórzenia, które uruchamiają interpretację na poziomie treści implikowanych? Chciałabym też prosić o wskazanie figur opartych na powtórzeniu, które można uznać za posiadające szczególnie dużą moc retoryczną w kontekście przemówień i komentarz, co przesądza o ich potencjale perswazyjnym. Czy należy uznać, że aliteracja, zajmująca pierwsze miejsce na liście powtórzeń w różnych zestawieniach przedstawionych w dysertacji, rzeczywiście ma dużą potęgę perswazyjną i dlatego występuje tak często w analizowanym materiale?

Wydział Filologiczny

Instytut

Filologii Angielskiej

Powyższe spostrzeżenia, pytania i uwagi nie umniejszają wagi badań podjętych przez p. mgr E. Pieniążek-Niemczuk. Przedstawione w dysertacji analizy są bardzo drobiazgowo i wymagały ogromnej pracy i zaangażowania. Prezentacja zagadnień teoretycznych jest wnikliwa i rzetelna, a wyniki badań empirycznych przedstawione z dużą starannością. Powołując się w rozprawie na ponad 250 źródeł naukowych, Autorka dowiodła znajomości literatury przedmiotu i umiejętności posługiwania się nią w celu stworzenia podstaw teoretycznych dysertacji. Praca napisana jest właściwym rejestrem; jej struktura jest poprawna. Usterki językowe, stylistyczne i techniczne należy złożyć na karb przeoczenia przy ostatecznej redakcji tekstu.

Zważywszy na szczegółowość podjętych analiz i ogrom pracy, jaki Autorka w nie włożyła oraz szerokie ujęcie zagadnień teoretycznych w pierwszej części rozprawy, wnoszę o jej wyróżnienie.

Al. Mickiewicza 9A

31-120 Kraków

tel. +48 12 663 44 47

+48 12 663 43 71

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa Pani Magister Elżbiety Pieniążek-Niemczuk stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a jej

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Autorka wykazała się rozległą wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, spełniając tym samym wymogi określone w art. 13.1. ustawy z dn. 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2016 r. poz. 882). Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani Magister Elżbiety Pieniążek-Niemczuk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Mariane Jodłowiec

Wydział Filologiczny

Instytut

Filologii Angielskiej

Al. Mickiewicza 9A

31-120 Kraków

tel. +48 12 663 44 47

+48 12 663 43 71